

Så var det – så blev det...

Enslig mindreårig flyktning – en personlig beretning

Javot Ressaee Vaage og Aina Basilier Vaage

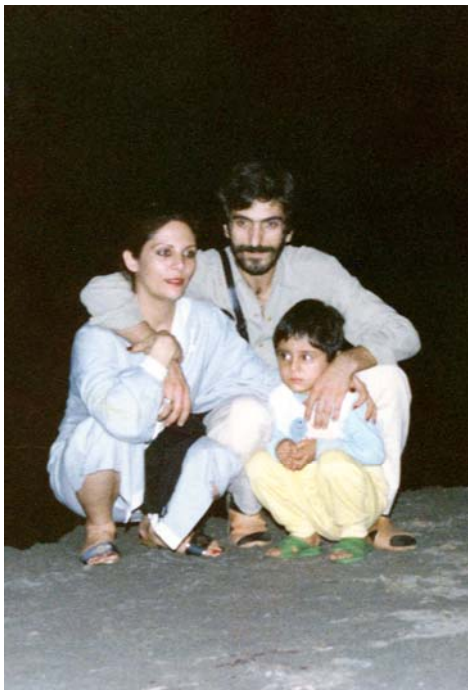
Tidligere publisert i i&m, invandrere & minoriteter. Tidsskrift för forskning, politikk, kultur och debatt. Nr. 5-6 November 2010 Årgang 37 (Temanummer om enslige imindreårige flyktninger) og i Psykoppnytt nr. 2 juni 2011.

Enslig mindreårig flyktning – hva er det? For første gang deler vi utdrag av vår felles historie med dere – leserne – som er ukjente for oss. Vi skriver fra hvert vårt ståsted – som flyktning og som fostermor/ barnepsykiater – som sønn og mor. Det er et meget personlig prosjekt, men vi håper våre historier kan være til nytte, på en eller annen måte. Derfor kaster vi oss ut i det:

”Nå kan du bare reise. Mishandlingen biter ikke på deg lenger.” Dette var de siste ord fra min stefar i Iran før jeg skulle ta flyet til Tyrkia og til smuglerne som etter planen skulle smugle meg videre til Sverige. Min avskjed med det Iran jeg kjente var i 1989, bare noen få måneder før Ayatollah Khomeinis dødsfall den 3. juni.”

Slik beskriver min sønn Javot avskjeden med Iran. I september 1989 kom han til Norge som enslig mindreårig flyktning, sammen med sin storesøster. Javot var da 8 år gammel, søsteren 13 år. I november samme år ble min mann og jeg kontaktet av barneverntjenesten med forespørsel om vi kunne tenke oss å være deres fosterforeldre. Vi ble spurt fordi min mann Sigmund hadde jobbet som kirurg i Etiopia og hadde erfaring med ”andre kulturer”, mens jeg var psykiater, tydeligvis en interessant kombinasjon for omsorgsrollen. I desember 1989 traff vi Javot og søsteren for første gang, og siden den dagen har de begge vært en viktig del av familien, om enn på svært ulike måter.

”I mitt åtte år korte liv hadde jeg opplevd mer enn det de fleste opplever i løpet av 80 år. Det startet med en medfødt svulst som ble bare delvis fjernet, og som førte med seg inkontinens og kroniske urinveisinfeksjoner. For syke barn er det godt å ha ressurssterke foreldre som tar vare på en, men mine var fattige heroinmisbrukere. Jeg har ikke

Javot med mor og stefar i Iran

minner om omsorg og trøst, men inhalering av heroindamp og netter alene og forlatt i en mørk leilighet. Da min mor ble rusfri og skilte seg, kunne man tro at ting ville bli bedre, men en enslig småbarnsmor i Iran har det ikke lett. Som oftest må de gifte seg på nytt, og er det én ting som er verre enn heroinavhengige foreldre, så er det en opiumavhengig, alkoholisert og sadistisk stefar.

Han var visstnok snill med oss det første året. Mor trodde hun hadde funnet drømmemannen. Hun skulle ta smertelig feil. Jeg husker ikke de

første slagene, som for meg opplevdes som den mildeste av de ulike former for mishandling jeg ble utsatt for. Vedvarende brennmerking med sigaretter, press til å røyke opium og alkoholskjenking for å underholde vennene med en beruset gutt, er det jeg husker. Volden var en del av hverdagen.

Det verste var dog ikke den fysiske volden. Et eksempel på hans mange påfunn var at han vekket meg en natt og ga meg jordbær på kjøkkenet. Jeg lurte veldig på hvorfor jeg skulle få noe så eksotisk som jordbær midt på natta. Plutselig begynte han å le hysterisk. Han hevdet at han hadde rottegift på bærene, og at når mor våknet neste dag, ville hun finne meg død i senga. Før han forlot meg på kjøkkenet, lovet han å nyte begravelsen min. Jeg forstod aldri hva som var så morsomt.

Andre ganger kunne jeg få pistol rettet mot meg og fikk vite at jeg nå skulle dø. Noen ganger tok han meg med alene til landstedet sitt, der jeg bare satt i et rom alene og kjedet meg. Jeg velger å tro at han prøvde å skremme min mor ved å ta meg vekk fra henne.

All denne psykiske terroren rettet mot meg var vanskelig å takle, men i likhet med en som klarer å svømme i land etter å ha blitt tatt av ster-

ke strømmer i havet, klarte også jeg å komme gjennom dette, men min utmattelse satt muligens lenger i kroppen. Det jeg derimot ikke klarte å takle så godt, og som jeg vil betegne som det verste et barn kan oppleve, er når mine nærmeste ble utsatt for hans raseri. Først min mor, senere også min halvbror, ble utsatt for vold. Kanskje ikke av samme sadistiske karakter som det jeg fikk erfare, men nok til at jeg hadde store problemer med å håndtere det. Jeg lærte meg heldigvis noen strategier til å få fokuset hans rettet mot meg, slik at jeg slapp å se andre bli slått.

Min tante, mors søster, var en rik kvinne som etter hvert fikk juridisk vergerolle for meg. Selv om jeg for det meste bodde hos mor og stefar, var jeg også mye hos tante. Hun hadde sendt sin sønn til Sverige, og hun hadde planer om at jeg også måtte ut av landet. Hennes viktigste argument var at jeg måtte få operert vekk resten av svulsten, men jeg tror det skyldtes like mye min livssituasjon ellers.”

Hvordan skulle vi forstå og forklare Javot hva det handler om når foreldre sender barna fra seg, til et ukjent land, uten følge? Er det grov omsorgssvikt eller omsorg? Hvilke indre bilder av de opprinnelige omsorgspersonene har enslige mindre-

årige flyktningbarn? Vi valgte å forstå det som omsorg. Når situasjonen var så desperat, og Javots muligheter til et godt liv i Iran ikke var til stede, var det tross alt med håp om en bedre framtid mor og tante sendte ham vekk. Med de store urinveisproblemene fikk han ikke lov å begynne på skolen i Iran, og adekvat medisinsk behandling var ikke tilgjengelig.

”Det var ikke slik at tante, mor og andre i familien var omsorgsfulle i motsetning til stefar. Jeg var inkontinent, og utrolig nok var de voksne overbevist om at det først og fremst dreide seg om mine mentale begrensninger og ikke om en operasjon der flere nerver til blære og nyrer hadde blitt kuttet over. Jeg måtte finne meg i mange nedverdiggende situasjoner, som for eksempel det å bli skjelt ut i offentligheten på grunn av tissing i buksen. I minst 9 år, var jeg overbevist om at jeg var hjerneskadet, for det hadde alle voksne rundt meg hevdet. De voksne har da alltid rett?”

Barnevernet fortalte oss at søskenparet hadde store problemer. Symptomene på omsorgssvikt var mange. Javot hadde i tillegg alvorlige urinveisproblemer, men det så min mann helst som en utfordring, urolig som han var. Med alle de alvorlige infeksjoner Javot hadde de

første årene, med uttallige sykehusinnleggelser og kirurgiske inngrep, var det en stor fordel med kompetansen i familien. Javot opplevde det som trygt.

Mer utfordrende var det å få tak i historien om hva de hadde opplevd. Språkbarrieren var stor, men likevel ikke det største problemet. De hadde fått beskjed av smuglerne om hva de skulle fortelle. Hvem kunne de stole på? Hva skjedde om de fortalte som det var? Og hvordan skulle de fortelle det? Kunne de stole på tolken? En historie vi fikk høre av barnevernet var at barna hadde rømt på hesteryggen over grensen mellom Iran og Tyrkia, en annen var at de var kidnappet. Skulle vi våge å svare ja på forespørselen? Hva ventet oss? Var barna så emosjonelt skadet at det ville bli vanskelig å etablere en relasjon til dem?

”Jeg kom meg til Tyrkia til slutt. Min tante, mor, lillebror, mors svigerinne (som hadde blitt sendt med for å passe på at mor ikke skulle flykte sammen med oss), og min søster var alle med til Tyrkia. Min fem år eldre søster, som bodde hos vår narkomane far og som jeg traff et par ganger i året, skulle være med meg til Sverige for å passe på meg. Her snakker vi om en 13 år gammel sterkt traumatisert jente som fikk ansvar for en nesten 9 år

gammel ødelagt gutt.”

Enslige mindreårige flyktninger har ulik bakgrunn for å søke asyl. Våre barn fikk opphold på humanitært grunnlag. Jeg tviler på om de hadde fått bli i Norge om de hadde kommet i dag.

”Først bodde vi i Ankara og senere i Istanbul. En dag dro vi alle til flyplassen. Jeg trodde at dette var en av rutineturene som vi hadde hatt tidligere, der vi skulle finne ut om smuglerne hadde skaffet papirene vi trengte for å komme oss ut av landet. Jeg tok grundig feil. Da vi gikk ut av taxien, bøyde min mor seg plutselig ned og kysset meg farvel, tok tak i min lillebror og gikk mot hovedinngangen. Jeg ble holdt tilbake, mens jeg skrikende ropte ”Maman”, ”Maman”. Det var først da jeg forsto at hun skulle ta med lillebror og reise tilbake til Iran uten meg. Jeg vet ikke hvorfor de voksne valgte en slik avskjed, men jeg tror det var mer for å ta hensyn til mors følelser enn mine. Dette var siste gangen jeg så min mor. Hun døde i april i år.

Jeg snakket med mor og stefar noen dager senere. De lovet å komme til Sverige og besøke meg. Jeg kunne ikke vente. Bare tanken på å være så langt borte fra min mor og bror, fikk meg til å gråte.”

Adskillelse fra mor og familie uten mulighet til gjenforening var en stor belastning. Telefonkontakt var vanskelig, for det var sjelden de lyktes i å få tak i mor eller tante. Forsøket på å få kontakt aktiverte både sorg, avvisning og sinne. Skulle tolken være vitne til dette, når tolken samtidig var omsorgsperson/miljøarbeider? Hvordan kunne kunnskapen tolken fikk kunne brukes/misbrukes? Senere telefonkontakt ble opplevd som terror. Mor ringte og spurte på farsi: "Hører du barnet som gråter? Det er lillebroren din som blir mishandlet av stefar." Hva kunne Javot gjøre? Han forsto det meste, men snakket ikke lenger farsi selv. Familien forventet at han skulle hjelpe dem, men hvordan skulle det gå til, når stefar styrte all økonomi i familien? Sendte vi penger ville moren ikke få det, det var vi sikre på. Disse periodene økte Javots problemer betydelig. Marerittene ble hyppigere, muskelsmertene mer intense, sorgen og savnet dypere, men også frustrasjon og sinne. Det var jo ingen ting han kunne gjøre. Det var heller ingen som kunne fortelle ham hvordan det egentlig sto til med familien. Dette i motsetning til norske fosterbarn som i alle fall har en historie med seg og noen andre som kan formidle hva det handler om.

"Pga problemer med avreisen til Sverige, fikk smuglerne oss på et fly til Norge. Med oss på flyet var et iransk par med en gutt. De skulle utgi seg for å være våre foreldre, og sammen skulle vi komme oss til Sverige. Den andre gutten og jeg fikk byttet navn, og fra nå av het jeg Ali. Det er utrolig hvor lett det er å skifte identitet som barn. Jeg hadde ingen problemer med å spille "Ali". Det følte nesten som om jeg hadde vært "Ali" hele livet. Muligens jeg bare drømte om at jeg alltid hadde vært "Ali", for kanskje "Ali" ikke hadde blitt slått like mye som meg.

Vi landet på Fornebu 13. september 1989. Jeg kjente at hjertet banket og var livredd for å komme vekk fra søsteren min. Etter en liten stund kom det en uniformert mann bort til oss, og sa noe jeg ikke forstod. Han gjorde tegn til at vi måtte følge ham, og førte oss til et lite rom med sterile hvite vegger. Der satt en annen mann, og han begynte å snakke til oss på norsk, men vi kunne ikke svare. Etter å ha tatt fingeravtrykk av oss, ble vi tatt med til en minibuss som kjørte oss vekk fra flyplassen. Det var sol og varmt, og nå skulle jeg for første gang se Norge. Jeg visste ikke hvor vi skulle, men det bekymret meg ikke. Det var så mye nytt å se på."

Javot hadde ikke pass eller andre papirer med seg, så hans første offisielle fødselsdato var 13.9.81, dato for ankomst og ca fødselsår. Var han 7, 8 eller 9 år gammel? Etter hvert var det 3 alternative datoer og i samråd med politiet ble vi enige om den yngste alder, fødselsdag juni 1982. Da var det naturlig at han begynte i 1. klasse da han kom til Norge. Nå feirer vi hans fødselsdag i februar 1981, selv om norske myndigheter ikke aksepterer papirene vi har fått fra Iran.

”Ali” ankommer Tanum transittmottak september 1989 som den yngste enslige, mindreårige flyktningen i Norge på den tiden. Det var ikke bare nytt for meg å måtte leve som flyktning, men også å leve med andre flyktninger. Folk fra hele verden, med forskjellige kulturer og språk. Vi som var barn, lekte greit sammen. Vi forstod ikke hverandre, men barn har en måte å kommunisere på som ikke er avhengig av felles språk.

For å gjøre en lang historie kort; min 13 år gamle søster gikk i løpet av noen dager fra å være en innsluttet og from muslimsk tenåringsjente, til å bli en utfordrende tenåring i opposisjon. Hun klarte å forelske seg i en gutt på mottaket, og den dagen da smuglere skulle smugle oss videre til Sverige, hop-

Julen 1989 på Nesodden asylmottak, med klær fra mottaket

pet hun ut av 2. etasje og forstuet nakken. Jeg var vettskremt over hele oppstyret, og ting ble ikke bedre da vi kom tilbake til rommet vårt og så at den iranske familien ”vår” fra flyet hadde reist. Der satt jeg alene med en bandasjert storesøster i et fremmed land og visste ikke hva som kom til å skje med oss.

Etter 10 dager på Tanum ble vi flyttet til Skullerudbakken asylmottak og derfra til Nesodden. Jeg skriver ”ble flyttet”, for ”vi flyttet” ikke. Fra nå av følte jeg at vi var som sauer som ble ført hit og dit uten

noe form for forklaring. Hvorfor måtte vi flytte? Hva skjedde der? Hva skulle vi gjøre? Mange spørsmål, men ingen som sa noe til meg. På Skullerudbakken var det ikke like mange flyktninger som på Tanum, men her levde folk enda tettere, og det var fryktelig ubehagelig å måtte bo så tett med folk som jeg ikke var trygg på. Heldigvis fikk vi en støttekontakt i Massoud.

Massoud var en iransk mann i begynnelsen av 30-årene. Under barnten var det alltid et smil å finne, og uten ham tror jeg det ville vært mye vanskeligere for meg. Søsteren min hang mye i sentrum, spesielt (kjøpesenteret) Oslo-City, og ingen på mottaket var bekymret for at jeg ble med henne ut i Oslo til sent på natten. Jeg husker godt hvordan det var å vandre rundt i gatene i Oslo og se på fulle folk, slagsmål og bråk. Jeg var livredd! Jeg har tenkt i ettertid at det er rart at ingen politifolk grep inn og spurte hva jeg gjorde ute så sent på kvelden.

Det at en 8 år gammel gutt fikk flere hundre kroner i lommepenger hver måned, hang ute til sent på kvelden, og ingen voksne som tok ansvar, førte til at barnevernet måtte gripe inn. NRK hadde også fått tips i saken, og det gikk ikke lang tid før jeg var på Dagsrevyen.

Fortsatt var det lagt opp til at min 13 år gamle søster skulle fungere som min omsorgsperson, og en slik oppgave var hun for ung til å mestre.

Spesielt på det siste mottaket var det bråkete. Det var flere ungdommer, og ofte krangling og slagsmål. Selv om Massoud ofte var til stede, følte jeg ikke de andre voksne som like engasjerte i mitt liv. På grunn av urinveisproblemene måtte jeg gå med bleier, noe jeg ikke hadde brukt siden småbarnsalderen i Iran. Problemet var at ingen tok ansvar for at jeg fikk skiftet våte bleier eller lærte meg opp til å gjøre det selv. Dermed gikk jeg konstant rundt med store sår og blemmer på underlivet. Min søster var også mer fraværende på Nesodden. Hun var nesten aldri sammen med meg, og jeg gikk mye alene for meg selv. En av tingene som førte til enda mer hjemlengsel, var maten. Det smakte rart, og når man først skulle spise, var det nesten alltid bråk i matsalen.

Rundt denne tiden fikk jeg for første gang vite hva som var planene for min søster og meg. Det hadde visstnok vært en legefamilie som hadde vært interessert i å la meg bo hos dem, men de ville ikke ha min søster. Jeg var meget klar på at det ikke kom på tale å skille oss to. Hun

var den eneste kjente jeg hadde i mitt liv, og jeg nektet å måtte bo uten henne.”

Barneverntjenesten fortalte oss at en barnepsykiatrisk vurdering av barna hadde konkludert med at det var lite sannsynlig at storesøster ville kunne tilpasse seg et fosterhjem, for hun hadde alt for store atferdsproblemer. Samtidig hadde barna sagt at hvis de ble atskilt, ville de rømme. De hadde jo bare hverandre. Vi bestemte oss raskt for å prøve å ta begge to. Vi hadde ingen andre barn hjemme, for mine tre stebarn var alle voksne og hadde flyttet hjemmefra.

”Jeg vet ikke hvor lenge vi hadde bodd på Nesodden før jeg fikk høre om Aina og Sigmund (som jeg fra nå vil omtale som mor og far). Det første jeg kan huske, er da jeg fikk høre hvor gammel Aina var. En gammel dame på 37 år! At far var enda eldre, var tydeligvis ikke like skummelt.

Første gang jeg traff mor og far, var jeg utrolig stresset. Jeg visste ikke hvordan jeg skulle oppføre meg, og jeg husker heller ikke hvordan det gikk. Det eneste jeg husker, var at noen av de andre ungdommene begynte å krangle under middagen.”

Aina, Javot og Sigmund, vinteren 1990

Sigmund og jeg diskuterte inngående hvordan vi kunne klare oppgaven for så store og så traumatiserte barn. Hvem var de to? Vi spurte om det var mulig å besøke asylmottaket og få et inntrykk, og barnevernet lovet oss at barna ikke skulle få vite hvem vi var og hvorfor vi var der. Det var en skremmende opplevelse for oss å være på asylmottaket 22.12.89. Det var stort sett store ungdommer som bodde der, det var bråk og uro hele tiden. Middagsmåltidet var en kaotisk opplevelse. Storesøster gikk rastløst omkring, hun satt ikke nedpå, og Javot snek seg vekk da ungdommer begynte å krangle. Det var to vakre barn, men at de hadde store problemer var åpenbart. Da vi kom hjem til Stavanger før nyttår var jeg meget usikker på hva vi skulle gjøre. Min mann foreslo en ”kirurgisk” enkel løsning – kanskje skulle vi diskutere hva som talte *mot* at vi påtok oss oppgaven, ikke bare hva som talte *for*. Da vi hadde bestemt oss, gikk

det fort, og 7. januar 1990 dro vi til Oslo for å hente barna.

”Da det ble besluttet at vi skulle bo hos mor og far, var jeg lettet over å kunne flytte vekk fra mottaket. Massoud fulgte oss til Stavanger, og fungerte noen dager som tolk. Det var ikke fremmed for meg å kalle dem ”mor” og ”far”, men selvfølgelig var ikke følelsene der med én gang.”

Vi fikk heldigvis overbevist barnevernet om at Massoud måtte få følge med fra mottaket til Stavanger. Barna kjente ham og hvis de så at han stolte på oss, så ville det kanskje gjøre overgangen lettere? Massoud var en flott person, og han hjalp oss på en fantastisk måte til å etablere kontakt i løpet av de 4 dager han bodde hos oss.

Det var en stor utfordring som ventet oss. Mange problemstillinger var lik det man ser hos ”vanlige barnevernsbarn”. Barna hadde under tidlig oppvekst aldri opplevd voksne mennesker som trygge, de hadde ingen erfaring med gode relasjoner, mishandlingen og omsorgssvikten var åpenbar. I tillegg kom språkvansker, kulturforskjeller og våre problemer med å forstå hva som var hva. Det var ingen som kunne fortelle oss hva barna kom fra, deres spesifikke personlige opplevelser

og behov.

Javot kunne lite norsk etter knappe 4 måneder i Norge. Han hadde problemer av både somatisk og psykisk art, og hvordan skulle vi kunne få tak i livshistorien hans? Heldigvis fikk vi ansatt et iransk ektepar som miljøarbeidere den første tiden, som tolker og hjelp i overgangsfasen. Uten Fayeghe og Parviz hadde vi ikke klart oss.

Javot ble beskrevet av mottaket som en ressurssterk og morsom gutt. Hans måte å løfte på øyenbrynene og vifte med ørene ble sett på som en ressurs, mens vi raskt så en meget engstelig gutt som ble klovn under stress. Han skiftet mellom ulike uttrykksformer, fra liten baby til forstrukket ung gutt, spesielt den første tiden. I likhet med andre barn som har levd under utrygge kår hadde Javot et stort behov for å være liten gutt da han kom til oss. Han sugde på tommelen, ble stelt som en baby og bamsen han fikk da han kom til oss var hans følgesvenn. Han ønsket å bli båret overalt, og min svigermor skjente på meg fordi jeg bar på den store gutten. Javot syntes imidlertid å profitere på vår tilnærming til ham. Det tok ikke så mange måneder før han ble mer hel i sin uttrykksform. Ressursene hans var mange og utviklet seg parallelt med dette. Det tok ikke mange må-

nedene før han var en ”bokorm”, interessert i så mye.

”Etter noen uker i innføringsklasse på en annen skole, begynte jeg på Vaulen skole, den fjerde skolen på et halvt år. Der gikk over 300 etnisk norske barn, og noen få utenlandske. Første skoledag ble jeg godt tatt imot av klasseforstanderen min Solveig. En eldre lærer som skulle bli min reddende engel. Allerede da jeg skulle introdusere meg opplevde jeg å bli mobbet for første gang i Norge. ”Ali kaffe” var tydeligvis et norsk kaffemerke, men jeg visste ikke det. Neste skoledag ble to av jentene i klassen plaget av samme gutten som hadde ertet meg dagen før. Jeg hadde tatt med en minispeiderkniv som jeg hadde funnet hjemme, og jaget ham rundt i skolegården. Var det én ting jeg ikke tålte, så var det å se at andre ble plaget.

Hele barneskolen gikk til å forsvare meg, forsvare andre, slåss mot mobbere og å markere meg som leder for andre i klassen. Ingen fikk lov til å si mot meg, og de av guttene som gjorde det, fikk bank. De eneste jeg aldri slo, var jentene.”

Uten samarbeidet med Javots lærer hadde det blitt vanskelig, for Javot sloss seg gjennom de første årene. Foreldrene til de guttene han var

mest sammen med viste også forståelse for hans situasjon. Javot var på den tid et eksotisk innslag på skolen, og det var nok en god beskyttelse for ham å bo i en norsk familie. Søsteren sa en dag: ”Jeg sier at jeg er adoptert, jeg, for da er de så greie mot meg”. Det er jo et tankekors!

Da vi ble spurt om å bli fosterforeldre var min første respons: ”Hvorfor spør dere ikke en iransk familie?” Barnevernet svarte at de iranere som var i området var selv flyktninger og hadde store nok problemer, om de ikke skulle ta ”våre” barn også. Jeg har senere jobbet en del med spørsmål om etnisk fosterhjem. Min erfaring er at etnisitet er mindre viktig enn annen omsorgskompetanse. I vårt tilfelle gjorde vi klart at vi ikke ville kunne ta ansvar for å oppdra barna som muslimer, vi var selv kristne. En iransk flyktningarbeider svarte at det viktigste var kjærlighet og omsorg, og at barna ville ha nytte av å vokse opp i en familie med en religiøs tro, selv om de ikke var muslimer. Et interessant perspektiv.

”Samtidig var jeg utrolig trist. Ofte kunne jeg komme hjem fra skolen, gå rett på rommet, og sette på en trist iransk sang og bare gråte og lengte. Jeg lengtet etter mor, lillebror og tante. Jeg lengtet etter duf-

ter, smaker og varme. Noen ganger, når jeg virkelig hadde hjemlengsel, kunne jeg til og med lengte etter stefar. Så sterk kan lengsel være for et barn, at selv en som aldri har vist omsorg eller kjærighet, kan savnes. Samtidig hadde jeg en utrolig skyldfølelse. Hvorfor skulle jeg få komme til Norge og ikke lillebror? Hvorfor skulle jeg glede meg over ting når jeg visste at mor og lillebror fortsatt ble slått?"

Dette var en av de vanskeligste situasjonene for meg. Jeg hadde ingen mulighet å nå gjennom til ham, å trøste ham, når han isolerte seg med iransk musikk, gråt, sørget og lengtet. Språket til å trøste med hadde jeg ikke, hva skulle jeg gjøre? Jeg følte meg totalt hjelpeløs og gråten nær. Min eneste mulighet var å la ham få ha sitt "rom" for sorg og savn – det var jo ikke mulig for meg å forstå....

Javot spurte meg en morgen, da han hadde vært her noen måneder: "Hvor mange sønner har du?" Jeg svarte tre, to stesønner og ham selv. "Nei, du har fire sønner, for lillebror i Iran er også sønnen din. Kan vi ikke hente ham?" Bekymringen for familien var stor og langt mer komplisert enn for norske fosterbarn, for det var ingen som kunne gjøre ham trygg ved å fortelle hvordan det egentlig var hjemme. Det

var ingen som kunne ta vare på dem, verken mennesker eller sosialkontor.

"Andre ganger fikk jeg skyldfølelse fordi jeg syntes synd på meg selv. Jeg var sint på Gud fordi han hadde latt meg gå gjennom alt det vonde jeg hadde. Alle andre i min klasse var hos sin egen familie. De hadde alt det de kunne ønske seg, og de hadde aldri opplevd noe i nærheten av det jeg hadde opplevd. Det følte urettferdig. Jeg husker at jeg spurte Gud hvorfor han ikke hadde latt meg oppleve bare en liten del av det vonde jeg hadde gått gjennom. Kanskje kun erfart sykdom, eller bare en liten skilsmisse. Hvorfor måtte jeg gjennom sykdom, skilsmisse, vold og adskillelse fra alt det kjente?"

Jeg husker at enkelte voksne sa at jeg var heldig som hadde kommet til Norge og fått en så fin familie. Selv da som barn tenkte jeg: "Heldig? Forstår de ikke hva jeg har gått gjennom?" For meg virket det nesten som om alt det jeg hadde gått gjennom bare skulle glemmes, for nå var jeg så heldig og hadde fått lov til å komme til Norge!

Jo lenger jeg bodde hos min nye familie, jo mer gikk det opp for meg hva jeg hadde gått gjennom. Det var som om jeg hadde vært blind

hele livet, men gradvis fikk synet og så verden rundt meg. Selvfølgelig var jeg fullt klar over at jeg i Iran var utsatt for mer vold enn andre barn, men det var hverdagen min, og jeg måtte bare leve det livet jeg hadde. I Norge ble verden så snudd på hodet av de ekstreme ytterpunktene vold – ikke vold, omsorgssvikt – omsorg, kaos – orden osv. som kom mye tydeligere til syne. Jo mer omsorg jeg fikk i min nye familie, jo mer skjønnte jeg hva jeg hadde gått glipp av.

Dette ble en av de store utfordringene både i møte med det norske storsamfunnet og i min familiesituasjon. Det er vanskelig ikke å føle seg forstått og forvirrende å møte krav om å fungere "normalt" når man ikke har noe erfaring med hva det "normale" er. Og hva er "normalt" i Iran og i Norge?

Så hvordan ser jeg på meg selv nå, etter nøyaktig 21 år i Norge? Er jeg blitt nordmann, eller er jeg en perser? På barne- og ungdomsskolen var jeg veldig opptatt av å være som andre. Spesielt opptatt var jeg av alt som kunne fremstille meg som lik andre etnisk norske venner. Jeg kunne selvsagt ikke gjøre noe med utseende, men klesstil og meninger kunne jeg tilpasse. Det ble for eksempel viktig for meg å ha dyre merkeklær for ikke å skille meg ut.

Først på videregående (gymnas) opplevde jeg en virkelig identitetskrise. Nå måtte jeg forklare min bakgrunn for alle dem som ikke hadde vokst opp med meg. Samtidig møtte jeg på andre utenlandske ungdommer, og da spesielt iranere. Jeg valgte en periode å identifisere meg med utlendinger, for det var slik jeg følte jeg ble oppfattet av storsamfunnet rundt meg. Dette førte til at jeg tok mer avstand fra den norske delen av meg, men det føltes likevel ikke riktig å være "100 % utenlandsk". Det ble etter hvert klart for meg at sammen med iranere opplevde jeg hvor norsk jeg var, mens jeg sammen med nordmenn opplevde meg som iraner. Jeg var med andre ord verken 100 % norsk eller 100% iransk.

Jeg har med tiden funnet ut at jeg anser meg selv som en norsk-iraner, eller norsk-perser. Jeg vil ikke bli betegnet som en "nordmann", for en "nordmann" for meg er en etnisk betegnelse. Jeg er stolt av mitt persiske opphav og vil ikke være noe annet enn en perser. Samtidig er jeg en stolt norsk statsborger som anser Norge som mitt hjemland, og blandingen blir en perser med norsk statsborgerskap; "norsk-perser".

Sluttkommentar ved Aina:

Dette var et glimt av våre historier.

Da Javot ble voksen adopterte jeg ham. Det er rart å se tilbake, og nesten ikke til å tro når vi ser på dagens situasjon. I dag er Javot gift med Careli som kom som flyktningbarn til Norge fra Chile 5 år gammel. Hun har sin egen historie. Sammen er de foreldre til verdens vidunder – en sønn på 3 år. Deres største mål er at sønnen skal få en annen oppvekst enn de selv hadde – at kjærighet, trygghet og omsorg skal omslutte ham. Rørt og glad blir jeg når jeg ser hvordan dette virkeligjøres. Jeg er en meget stolt mor, svigermor og farmor.

Javot og Aryan, vinteren 2010

Javot R. Vaage og Aina B. Vaage
E-post: javotrv@hotmail.com